

**การนำนโยบายการพัฒนาทักษะวิศวกรสังคมไปปฏิบัติ
ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการยุวชน มรส. สร้างชาติ***
**Implementation of Social Engineer Skills Development
Policy for Specific Case Studie of the SRU youth Project to
Build a Nation**

พลกฤต แสงอาวุธ และบุษยามาศ เหมณีย์
Ponlakrit Sangarwut and Bussayamas Hemmanee
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Suratthani Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: Ponlakrit.Sang@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสำเร็จของการนำนโยบายโครงการยุวชน มรส. สร้างชาติ สู่การเป็นบัณฑิตวิศวกรสังคมไปปฏิบัติ ประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่ ด้านทักษะ ด้านการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ และด้านนำองค์ความรู้หรือนวัตกรรมไปส่งเสริมชุมชน 2) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการนำนโยบายโครงการยุวชน มรส. สร้างชาติ สู่การเป็นบัณฑิตวิศวกรสังคมไปปฏิบัติ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ อธิการบดีหรือรักษาการแทนอธิการบดี ตัวแทนชุมชนที่เข้าร่วมโครงการฯ ที่ปรึกษาโครงการฯ และหัวหน้ากลุ่มนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ/ตัวแทน จำนวนทั้งสิ้น 58 คน สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความสำเร็จของการนำนโยบายโครงการยุวชน มรส. สร้างชาติ สู่การเป็นบัณฑิตวิศวกรสังคมไปปฏิบัติ พบว่า 1) นักศึกษามีทักษะในการเป็นวิศวกรสังคม ได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์ เชิงเหตุผล ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยปราศจากข้อขัดแย้ง และทักษะการสร้างนวัตกรรมเพื่อสังคมและสามารถนำความรู้ไปพัฒนาสังคมเพื่อให้นักศึกษานำทักษะเหล่านั้น ไปยกระดับท้องถิ่นต่อไป 2) นักศึกษาสามารถประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในการปฏิบัติงานจริง แก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนในมิติ

*ได้รับบทความ: 2 ธันวาคม 2564; แก้ไขบทความ: 6 มิถุนายน 2565; ตอปรับตีพิมพ์: 17 มิถุนายน 2565

Received: December 2, 2021; Revised: June 6, 2022; Accepted: June 17, 2022

ต่างๆ โดยใช้วิศวกรสังคมโมเดลวิศวกรสังคม 5C เพื่อนำไปสู่การนำนโยบายไปปฏิบัติ 3) นักศึกษานำองค์ความรู้หรือนวัตกรรมที่มีในมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมให้ชุมชนพึ่งพาตนเองและจัดการตนเองได้

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการนำนโยบายโครงการยุวชน มรส. สร้างชาติสู่การเป็นบัณฑิตวิศวกรสังคมไปปฏิบัติ ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านชุมชนท้องถิ่น และปัจจัยด้านวิศวกรสังคม

คำสำคัญ: การพัฒนา; วิศวกรสังคม; การนำนโยบายไปปฏิบัติ

Abstract

This research aims 1) to study the success of implementing the policy of the SRU youth project, build a nation towards becoming a social engineer graduate, consisting of 3 dimensions: skills, knowledge application; and in applying knowledge or innovation to promote the community. 2) to study the factors affecting the implementation of the policy of the SRU youth Project, build a nation project to become a social engineer graduate into practice. This qualitative research use an in-depth interview with key informants such as the including the rector or acting on behalf of the rector community representatives participating in the project consultant and the head of the student group participating in the project/representative, total of 58 people were purposive sampling. Data analysis was done by using content analysis technique.

Findings were as follows:

1. The success of implementing the policy of the SRU youth project, build a Nation towards becoming a social engineer graduate, found that 1) students had skills in social engineers such as analytical thinking skills, cause-effects, communication skills, and social engineering skills. The skill of working with others without conflict and skills to create innovation for society and be able to use this knowledge to develop society so that students can use those skills to improve the local level. 2) Students can apply their knowledge in real practice. Solve problems and develop communities in various dimensions by using social engineers 5C social engineer model to lead to policy implementation. 3) Students apply knowledge or innovations in Surat Thani Rajabhat University to benefit in promoting the community to be self-reliant and self-management.

2. As for the factors affecting the implementation of the policy of the SRU youth project, build a Nation towards becoming a social engineer graduate, namely personnel factors. Local Community Factors and social engineer factors.

Keywords: Development; Social Engineers; Implementation

1. บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) กำหนดวิสัยทัศน์ประเทศไทย คือ “ประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ” โดยมีเป้าหมายการพัฒนาประเทศ คือ ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่องสังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน และได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ที่มีเป้าหมายการพัฒนายกระดับคนในทุกมิติและทุกช่วงวัยให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดี เก่ง และมีคุณภาพ โดยจะต้องมีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติ ปัญญา มีพัฒนาการที่รอบด้านและมีสุขภาวะที่ดี มีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคมและผู้อื่น มัธยัสถ์ อดออม โอบอ้อมอารี มีวินัย รักษาศีลธรรม และเป็นพลเมืองดีของชาติ มีหลักคิดที่ถูกต้อง มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีทักษะสื่อสารภาษาอังกฤษและภาษาที่ 2 และอนุรักษ์ภาษาท้องถิ่น มีนิสัยรักการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูงเป็นนวัตกรรม นวัตกรรม ผู้ประกอบการ เกษตรกรยุคใหม่ และอื่นๆ โดยสัมมาชีพตามความถนัดของตน จากวิสัยทัศน์และแนวทางตามยุทธศาสตร์ชาติ สถาบันอุดมศึกษาจึงเป็นหัวใจสำคัญในการ

ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติดังที่กำหนดไว้ในแผนอุดมศึกษาระยะยาว 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 โดยการดำเนินงานผ่านกระบวนการการจัดการเรียนการสอนที่ตอบโจทย์การพัฒนาประเทศ และการสร้างองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม ชุมชนและท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ได้กำหนดนโยบายเป็นมหาวิทยาลัยแห่งการบูรณาการ ผสานองค์ความรู้สู่การสร้างนวัตกรรม เพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กำหนดอัตลักษณ์ของบัณฑิต คือ วิศวกรสังคม โดยพัฒนาบัณฑิตให้เป็นวิศวกรสังคม ประกอบด้วย การมีทักษะการคิดวิเคราะห์ เชิงเหตุ-ผล เห็นปัญหาเป็นสิ่งที่ท้าทาย มีทักษะในการสื่อสาร สื่อสารองค์ความรู้เพื่อแก้ไขปัญหา มีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยปราศจากความขัดแย้ง ระดมสรรพกำลัง ทรัพยากรเพื่อแก้ไขปัญหา และมีทักษะการสร้างนวัตกรรมเพื่อสังคม (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม, 2563)

กองพัฒนานักศึกษา ซึ่งรับผิดชอบในการขับเคลื่อนส่งเสริมทักษะการเป็นวิศวกรสังคมให้นักศึกษา เพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น จึงได้โครงการนี้ขึ้นเพื่อให้นักศึกษามีทักษะในการเป็นวิศวกรสังคม ได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์ เชิงเหตุ-ผล ทักษะการสื่อสาร ทักษะการ

ทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยปราศจากข้อขัดแย้งและทักษะการสร้างนวัตกรรมเพื่อสังคม สามารถประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในปฏิบัติงานจริง แก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนในมิติต่างๆ เช่น ด้านความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และปัญหาคุณภาพชีวิต โดยการสร้างหรือนำองค์ความรู้ที่หลากหลายในมหาวิทยาลัยมาบูรณาการในการแก้ปัญหาส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองและจัดการตนเองได้ จึงได้จัดทำโครงการยุวชน มรส. สร้างชาติ สู่การเป็นบัณฑิต วิศวกรสังคมในพื้นที่ 19 อำเภอ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักศึกษามีทักษะในการเป็นวิศวกรสังคม ได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์ เชิงเหตุ-ผล ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยปราศจากข้อขัดแย้ง และทักษะการสร้างนวัตกรรมเพื่อสังคม เพื่อให้นักศึกษาสามารถประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในการปฏิบัติงานจริง แก้ปัญหาพัฒนาชุมชนในมิติต่างๆ เช่น ด้านความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และปัญหาคุณภาพชีวิต โดยการสร้างหรือนำองค์ความรู้ที่หลากหลายในมหาวิทยาลัยมาบูรณาการในการแก้ปัญหาเพื่อนำองค์ความรู้หรือนวัตกรรมที่มีในมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองและจัดการตนเองได้ โดยมีบุคลากรกองพัฒนานักศึกษาทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้แก่นักศึกษา จำนวน 190 คน โดยแบ่งออกเป็น 19 กลุ่มๆ ละ 10 คน ซึ่งได้ดำเนินการโครงการเสร็จสิ้นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่ามีผลสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาความสำเร็จของการนำนโยบายโครงการยุวชน มรส. สร้างชาติ สู่การเป็นบัณฑิต

วิศวกรสังคมไปปฏิบัติ ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบในการนำนโยบายโครงการไปปฏิบัติ เพื่อนำข้อมูลทั้งหมดมาเพื่อเสนอแนวทางในการดำเนินนโยบายการผลิตบัณฑิตให้มีทักษะการเป็นวิศวกรสังคมไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสำเร็จของการนำนโยบายโครงการยุวชน มรส. สร้างชาติ สู่การเป็นบัณฑิต วิศวกรสังคมไปปฏิบัติ ประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่ ด้านทักษะ ด้านการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ และด้านนำองค์ความรู้หรือนวัตกรรมไปส่งเสริมชุมชน

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการนำนโยบายโครงการยุวชน มรส. สร้างชาติ สู่การเป็นบัณฑิต วิศวกรสังคมไปปฏิบัติ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประชากรที่ให้ข้อมูลในการตอบแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ อธิการบดี หรือรองอธิการบดี หรือรักษาการแทนอธิการบดี ตัวแทนชุมชนที่เข้าร่วมโครงการฯ ที่ปรึกษาโครงการฯ และหัวหน้ากลุ่มนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ/ตัวแทน จำนวน 58 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ 1) อธิการบดีหรือรักษาราชการแทนอธิการบดี จำนวน 1 คน 2) ตัวแทนชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 19 คน 3) ที่ปรึกษา

โครงการฯ จำนวน 19 คน 4) หัวหน้ากลุ่มนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ/ตัวแทน จำนวน 19 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้รวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นแบบสัมภาษณ์ที่เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการดำเนินโครงการยุวชน มรส. สร้างชาติสู่การเป็นบัณฑิตวิศวกรสังคมมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ปัจจัยที่มีผลกระทบในการนำนโยบายโครงการยุวชน มรส. สร้างชาติสู่การเป็นบัณฑิตวิศวกรสังคมไปปฏิบัติ และแนวทางในการดำเนินนโยบายการผลิตบัณฑิตให้มีทักษะการเป็นวิศวกรสังคมไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ โดยมีขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้ 1) ขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น 2) นำแบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข 3) นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งมีขั้นตอน โดยขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีส่งถึง เพื่อขออนุญาตเข้าทำสัมภาษณ์และขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ อธิการบดีหรือรักษาการแทนอธิการบดี ตัวแทนชุมชนที่เข้าร่วมโครงการฯ ที่ปรึกษาโครงการฯ และหัวหน้ากลุ่มนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ/ตัวแทน

จำนวน 58 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ 1) อธิการบดีหรือรักษาการแทนอธิการบดี จำนวน 1 คน 2) ตัวแทนชุมชนที่เข้าร่วมโครงการ จำนวน 19 คน 3) ที่ปรึกษาโครงการฯ จำนวน 19 คน 4) หัวหน้ากลุ่มนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ/ตัวแทน จำนวน 19 คน และการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques)

การวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจัดกลุ่มข้อมูลของการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้ (Data Grouping) จากนั้นจึงนำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques)

4. สรุปผลการวิจัย

การนำนโยบายการพัฒนาทักษะวิศวกรสังคมไปปฏิบัติศึกษาเฉพาะกรณีโครงการยุวชน มรส. สร้างชาติเป็นการสรุปรายละเอียดของการศึกษาของวิศวกรสังคมโมเดล (5C) เพื่อนำไปสู่การนำนโยบายไปปฏิบัติ ดังนี้

1. ความสำเร็จของการนำนโยบายโครงการยุวชน มรส. สร้างชาติสู่การเป็นบัณฑิตวิศวกรสังคมไปปฏิบัติ ประกอบด้วย 3 มิติ ได้แก่ ด้านทักษะ ด้านการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ และด้านการนำองค์ความรู้หรือนวัตกรรมที่มีในมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมชุมชน ดังนี้

1.1 เพื่อให้ นักศึกษามีทักษะในการเป็นวิศวกรสังคม ได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์

เชิงเหตุ-ผล ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงาน ร่วมกับผู้อื่นโดยปราศจากข้อขัดแย้ง และทักษะ สร้างนวัตกรรมเพื่อสังคม โดยจำแนกประเภทของ ทักษะวิศวกรรมสังคมได้ 4 ทักษะ ดังนี้ 1) ทักษะการ คิดวิเคราะห์เชิงเหตุ-ผล พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏ สุราษฎร์ธานี มีการจัดกิจกรรมเพื่ออบรมและ พัฒนาทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ให้กับนักศึกษา ทำให้นักศึกษาได้เข้าใจการคิดเชิงเหตุ-ผลมากขึ้น และสามารถนำความรู้ไปพัฒนาสังคมต่อไป 2) ทักษะการสื่อสาร พบว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏ สุราษฎร์ธานี มีการพัฒนาด้านการสื่อสารให้กับ นักศึกษา โดยการสอนของมหาวิทยาลัยได้เปิดให้ มีการถาม-ตอบ และมีชมรมที่ส่งเสริมทักษะเกี่ยว กับการสื่อสาร เพื่อให้นักศึกษามีความเข้าใจในการ ใช้คำได้อย่างถูกต้องชัดเจน 3) ทักษะการทำงาน ร่วมกับผู้อื่นโดยปราศจากข้อขัดแย้ง พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี มีการให้แบ่ง เป็นกลุ่มเพื่อทำกิจกรรม เป็นการฝึกให้นักศึกษา ได้การทำงานร่วมกับผู้อื่น รวมถึงการจัดกิจกรรม นอกสถานที่โดยได้รับความร่วมมือจากองค์กรที่ เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดข้อตกลงร่วมกัน การวางแผนงาน รวมไปถึงการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดีและ 4) ทักษะสร้างนวัตกรรมเพื่อสังคม พบว่า มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี มีการสอนให้ นักศึกษามองเห็นถึงการพัฒนาจากการนำศาสตร์ ที่ได้จากการเรียนรู้จากมหาวิทยาลัยไปพัฒนา ชุมชน เช่น การประกวดการสร้างนวัตกรรมระดับ มหาวิทยาลัย เพื่อให้นักศึกษามีความกล้าคิด กล้าแสดงออกถึงความสามารถของตนเองเพื่อนำ ทักษะเหล่านั้นไปยกระดับท้องถิ่นต่อไป

1.2 เพื่อให้ นักศึกษาสามารถประยุกต์ ใช้องค์ความรู้ในการปฏิบัติงานจริง แก้ปัญหาและ พัฒนาชุมชนในมิติต่างๆ เช่น ด้านยากจน ความ เหลื่อมล้ำ และปัญหาคุณภาพชีวิต โดยการสร้าง หรือนำองค์ความรู้ที่หลากหลายในมหาวิทยาลัยมา บูรณาการในการแก้ปัญหา โดยจำแนกได้ ดังนี้ 1) ทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงเหตุ-ผล พบว่า มหาวิทยาลัย ราชภัฏสุราษฎร์ธานี มีการจัดกิจกรรมเพื่ออบรม และพัฒนาทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ให้กับ นักศึกษาเพื่อให้เกิดทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงเหตุ- ผล ซึ่งสอดคล้องกับวิศวกรรมสังคมโมเดลในด้านการ ผลิตวิศวกรสังคม (Social Engineer Creation-C1) และสามารถนำความรู้ไปพัฒนาสังคม 2) ทักษะ การสื่อสาร พบว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี มีการพัฒนาด้านการสื่อสารให้กับนักศึกษา โดยการสอนของมหาวิทยาลัยได้เปิดให้มีการถาม- ตอบ และมีชมรมที่ส่งเสริมทักษะเกี่ยวกับการ สื่อสาร ซึ่งสอดคล้องกับการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วย เครื่องมือและทักษะการเป็นวิศวกรสังคม (Social- Engineer Collection-C2) เพื่อให้นักศึกษามีความ เข้าใจในการใช้ฐานข้อมูลรวมถึงสามารถเลือกใช้ ทักษะที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาได้อย่างถูกต้อง 3) ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยปราศจากข้อ ขัดแย้ง พบว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี มีการให้แบ่งเป็นกลุ่มเพื่อทำกิจกรรม เป็นการฝึก ให้นักศึกษาได้การทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งสอดคล้อง กับวิศวกรรมสังคมระดมความคิดเห็นเพื่อบูรณาการ ผสานองค์ความรู้ (Social Engineer Congregation- C3) โดยมีการจัดกิจกรรมนอกสถานที่โดยได้รับความ ร่วมมือจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดข้อ

ตกลงร่วมกัน นำไปสู่การวางแผนแนวทางการยกระดับ รวมไปถึงการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และ 4) ทักษะสร้างนวัตกรรมเพื่อสังคม พบว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ซึ่งตรงกับวิศวกรสังคมร่วมกับทุกศาสตร์ของมหาวิทยาลัยและชุมชนลงพื้นที่ (Social Engineer Collaboration-C4) โดยมีการสอนให้นักศึกษาบูรณาการองค์ความรู้จากมหาวิทยาลัยเพื่อให้มองเห็นถึงการพัฒนาจากการนำศาสตร์ที่ได้จากการเรียนรู้จากมหาวิทยาลัยไปพัฒนาชุมชน เช่น การประกวดการสร้างนวัตกรรมระดับมหาวิทยาลัย เพื่อให้นักศึกษามีความกล้าคิด กล้าแสดงออกถึงความสามารถของตนเองเพื่อนำทักษะเหล่านั้นไปยกระดับท้องถิ่นรวมถึงทักษะวิศวกรสังคมร่วมสร้างนวัตกรรมเพื่อสร้างความยั่งยืนแก่ชุมชน (Social Engineer Corporation-C5) โดยระบบเครือข่ายวิศวกรสังคมเพื่อสร้างยกระดับและความยั่งยืนให้แก่ชุมชน

1.3 เพื่อนำองค์ความรู้หรือนวัตกรรมที่มีในมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมชุมชน การสร้างหรือนำองค์ความรู้ที่หลากหลายในมหาวิทยาลัยมาบูรณาการในการแก้ปัญหาทำให้นักศึกษาได้เห็นปัญหาในการปฏิบัติงานจริงและสามารถใช้ทักษะวิศวกรสังคมเพื่อช่วยแก้ปัญหาด้านยากจน ความเหลื่อมล้ำ ปัญหาคุณภาพชีวิต และยกระดับให้กับชุมชนโดยใช้องค์ความรู้ที่ได้จากมหาวิทยาลัยเพื่อนำไปสู่การนำนโยบายไปปฏิบัติ

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการนำนโยบายโครงการยุวชน มรส. สร้างชาติสู่การเป็นบัณฑิตวิศวกรสังคมไปปฏิบัติการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อ

การนำนโยบายโครงการยุวชน มรส. สร้างชาติสู่การเป็นบัณฑิตวิศวกรสังคมไปปฏิบัติ พบว่า

2.1 ปัจจัยด้านบุคลากร พบว่าบุคลากรของมหาวิทยาลัยได้มีการจัดอบรมเพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับนักศึกษา เพื่อให้นักศึกษาได้เข้าใจถึงองค์ความรู้ที่ได้ถ่ายทอด โดยมีข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งสอดคล้องกับวิศวกรสังคมโมเดล ในด้านการผลิตวิศวกรสังคม (Social Engineer Creation-C1) และในด้านการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเครื่องมือและทักษะการเป็นวิศวกรสังคม (Social Engineer Collection-C2) ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อดำเนินตามนโยบายการผลิตบัณฑิตสู่การเป็นวิศวกรสังคม

2.2 ปัจจัยด้านชุมชนท้องถิ่น พบว่าเกิดการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานรัฐและประชาชนในพื้นที่ จากการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ซึ่งสอดคล้องกับวิศวกรสังคมโมเดล 5C ในด้านการระดมความคิดเห็นเพื่อบูรณาการผสานองค์ความรู้ (Social Engineer Congregation-C3) ทำให้เกิดแนวทางในการดำเนินการยกระดับชุมชนและส่งเสริมชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองและจัดการตนเอง

2.3 ปัจจัยด้านวิศวกรสังคม พบว่านักศึกษาที่ได้รับการฝึกทักษะจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี มีการใช้ทักษะที่ได้เรียนรู้ไปพัฒนาชุมชนโดยใช้ศาสตร์ที่ได้จากมหาวิทยาลัยและมีการทำกิจกรรมจากการลงพื้นที่ในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับวิศวกรสังคมโมเดล ในด้านวิศวกรสังคมร่วมกับทุกศาสตร์ของมหาวิทยาลัยและชุมชนลงพื้นที่ (Social Engineer Collaboration-

C4) และในด้านวิศวกรสังคมร่วมสร้างนวัตกรรม เพื่อสร้างความยั่งยืนแก่ชุมชน (Social Engineer Corporation-C5) จากการนำองค์ความรู้หรือนวัตกรรมที่มีในมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ไปใช้ประโยชน์

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการนำนโยบายการพัฒนาทักษะวิศวกรสังคมไปปฏิบัติศึกษาเฉพาะกรณี โครงการยุวชน มรส. สร้างชาติสามารถนำมา อภิปรายผลตามการวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยด้านวัตถุประสงค์ของนโยบาย ได้แก่ 1) เพื่อให้นักศึกษามีทักษะในการเป็นวิศวกรสังคม ได้แก่ ทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงเหตุผล ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยปราศจากข้อขัดแย้ง และทักษะสร้างนวัตกรรม เพื่อสังคม 2) เพื่อให้นักศึกษาสามารถประยุกต์ใช้ องค์ความรู้ในการปฏิบัติงานจริง แก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนในมิติต่างๆ เช่น ด้านยากจน ความเหลื่อมล้ำ และปัญหาคุณภาพชีวิต โดยการสร้างหรือนำองค์ความรู้ที่หลากหลายในมหาวิทยาลัยมา บูรณาการในการแก้ปัญหา 3) เพื่อนำองค์ความรู้หรือนวัตกรรมที่มีในมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองและจัดการตนเองได้โดยการจัดกิจกรรมเพื่ออบรมและพัฒนาทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ให้กับนักศึกษา ทำให้นักศึกษาได้เข้าใจการคิดเชิงเหตุผลมากขึ้นส่งเสริมด้านพัฒนาด้านการสื่อสารให้กับนักศึกษา โดยการสอนของมหาวิทยาลัยได้เปิดให้มีการถาม-ตอบ และมีชมรมที่ส่งเสริมทักษะ

เกี่ยวกับการสื่อสาร เพื่อให้นักศึกษามีความเข้าใจในการใช้คำได้อย่างถูกต้องชัดเจนการส่งเสริมด้านการทำงานร่วมกับผู้อื่นโดยปราศจากข้อขัดแย้ง เป็นการฝึกให้นักศึกษาได้การทำงานร่วมกับผู้อื่น รวมถึงการจัดกิจกรรมนอกสถานที่โดยได้รับความร่วมมือจากองค์กรที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดข้อตกลงร่วมกัน การวางแผนงาน รวมไปถึงการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี การส่งเสริมด้านทักษะสร้างนวัตกรรมเพื่อสังคม ทำให้นักศึกษามองเห็นถึงการพัฒนาจากการนำศาสตร์ที่ได้จากการเรียนรู้จากมหาวิทยาลัยไปพัฒนาชุมชน

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติ ได้แก่ 1) ด้านบุคลากรของมหาวิทยาลัยได้มีการจัดอบรมเพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับนักศึกษา เพื่อให้นักศึกษาได้เข้าใจถึงองค์ความรู้ที่ได้ถ่ายทอด โดยมีข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งสอดคล้องกับวิศวกรสังคมโมเดล ในด้านการผลิตวิศวกรสังคม และในด้านการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเครื่องมือและทักษะการเป็นวิศวกรสังคมได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อดำเนินตามนโยบายการผลิตบัณฑิตสู่การเป็นวิศวกรสังคม 2) ด้านชุมชนท้องถิ่น เกิดการร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานรัฐและประชาชนในพื้นที่ จากการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก ซึ่งสอดคล้องกับวิศวกรสังคมโมเดล ในด้านการระดมความคิดเห็นเพื่อบูรณาการผานองค์ความรู้ ทำให้เกิดแนวทางในการดำเนินการยกระดับชุมชนและส่งเสริมชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองและจัดการตนเองและนักศึกษาที่ได้รับการฝึกทักษะจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี มีการใช้ทักษะที่ได้เรียนรู้ไป

พัฒนาชุมชนโดยใช้ศาสตร์ที่ได้จากมหาวิทยาลัย และมีการทำกิจกรรมจากการลงพื้นที่ในชุมชน

การวิจัยการนำนโยบายการพัฒนาทักษะ วิศวกรสังคมไปปฏิบัติศึกษาเฉพาะกรณีโครงการ ยุวชน มรส. สร้างชาติ มีผลการวิจัยสอดคล้องกับ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา ในงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในบริบทของการพัฒนา ประเทศของวนิดา เสร้งกิจ (2564, หน้า 81-106) พบว่า การพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนตาม แนวทางของการพัฒนาประเทศ นอกจากจะต้อง ให้ความสำคัญและความร่วมมือในการดำเนินการตาม แนวทางการพัฒนาประเทศ ด้วยแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแนวนโยบาย พื้นฐานแห่งรัฐ โดยปัจจุบันแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี นับเป็นแนวทางในการบริหารพัฒนาประเทศ เพื่อให้การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เป็นไปอย่างยั่งยืนสอดคล้องกับเป้าหมายการ พัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals หรือ SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งเป็นการ พัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำให้คนรุ่นต่อไปในอนาคตต้องประนีประนอม ยอมลดความสามารถในการที่จะตอบสนองความ ต้องการของตนเอง การพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงเป็น แนวทางที่มีความสำคัญที่จะช่วยแก้ไขปัญหาด้าน เศรษฐกิจที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยได้อย่างมี ประสิทธิภาพ เห็นได้จากการปรับปรุงแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งแต่แผนที่ 9 เป็นต้นมา ที่เป็นแนวทางการพัฒนาที่มีความสมดุล ด้านคน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมและนำไป สู่ความยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทยใน

ปัจจุบันและในอนาคต

ในงานวิจัยเรื่องการบริหารการพัฒนา ชุมชนไทยในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) ของ อนุอมขวัญ อยู่สุข (2563, หน้า 605-618) พบว่า การบริหารการพัฒนาชุมชนของโลกมีพัฒนาการ มาตามลำดับ โดยมีกลไกสำคัญอยู่ที่หน่วยงานภาค รัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง อาทิเช่น รัฐบาล ประกาศนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาในพื้นที่ชุมชน การวางยุทธศาสตร์ของประเทศ การแบ่งการ ปกครองออกเป็นระดับต่างๆ เป็นต้น ซึ่งผันแปรไป ตามบริบทของความเจริญก้าวหน้าด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น สังคม การเมือง เศรษฐกิจ และที่สำคัญ เทคโนโลยี ซึ่งมีส่วนอย่างยิ่งต่อการพัฒนาระบบ งานของแต่ละส่วนงานของประเทศให้มีความ สะดวกและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกใน ปัจจุบัน ซึ่งโลกขนานนามว่ายุคเทคโนโลยี สารสนเทศ (IT) นั้นเองโดยจากการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วนั้น การบริหารและ พัฒนาชุมชนไทยในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT) นั้น เปรียบดั่งบ้านที่มีความมั่นคงแข็งแรง ซึ่งประกอบไปด้วย 4 เสาหลักค้ำยันบ้าน 3 ส่วน ประกอบของตัวบ้านที่แข็งแรง และมี 1 เป้าหมาย อันเป็นดังหลังคาบ้านที่คอยปกคลุมบ้านเอาไว้ ให้ยังคงยืนยงต่อไป โดยผู้เขียนขอเรียกว่า “4 เสา 3 ส่วน 1 เป้า” โดย 4 เสา ประกอบด้วย หลักการ มีส่วนร่วม หลักการพึ่งพาตนเองได้ หลักจิตสำนึก และความรับผิดชอบและหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3 ส่วน คือ หลักไตรสิกขา ซึ่งมี 3 ประการ คือ มีศีลธรรมจรรยา มีจิตที่แน่วแน้อยุติธรรม มีการฝึก และใช้ปัญญาอย่างถูกต้อง และ 1 เป้าหมายสำคัญ

ที่สุดคือหลักทางสายกลางโดยต้องมีการใช้เทคโนโลยีในการบริหารและพัฒนาชุมชนอย่างเหมาะสมตามบริบทของพื้นที่ เพื่อก่อเกิดประโยชน์สูงสุดและยังคงไม่ซึ่งสิ่งดีงามของบรรพบุรุษนั่นเอง

ในงานวิจัยเรื่อง สร้างนวัตกรรมทางการศึกษาด้วยการสร้างนวัตกรรมผลกระทบสู่ความยั่งยืนของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2563, หน้า 1-24) พบว่า โลกกำลังขับเคลื่อนเข้าสู่สังคมความรู้และนวัตกรรมซึ่งมีความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมขั้นสูงเป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญการปฏิวัติความคิดหรือการเปลี่ยนแปลงในระดับรากฐานและมูลฐานเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้เกิดการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงสังคม นำทั้งสังคมเข้าสู่สังคมความรู้ที่มีการพัฒนาและใช้ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมในทุกระดับของสังคมและรวมถึงในภาคส่วนการศึกษา การคิดค้นสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษาจะส่งผลทำให้เกิดมิติใหม่ทางการจัดการศึกษา ทำให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพ ซึ่งรวมถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้นนวัตกรรมทางการศึกษาที่จะส่งผลนำสู่ผลชัย (outwin) นั่นคือการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืนควรนำสู่ผลลัพธ์ที่เป็นผลกระทบ 6 ประการ ประกอบด้วยผลกระทบของผลผลิต (output) ผลกระทบของผลลัพธ์ (outcome) ผลกระทบของผลคุณ (outdo) (ผลลัพธ์เลอค่า)ผลกระทบของผลคุณ (outburst) การทวีคูณผลลัพธ์เลอค่าผลกระทบของผลเขต (outbound) ผลลัพธ์นอกขอบเขต และผลกระทบของผลกาล (outlast) ผลลัพธ์ที่ยั่งยืนอันเป็นความคิดต่อยอดจากโมเดลประสิทธิภาพ 8E

ในงานวิจัยเรื่องรูปแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ของ ศิรินันท์ หล่อตระกูล และวัชรินทร์ สุทธิชัย (2561, หน้า 9-25) พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมากเมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก 6 ด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อยได้แก่ ด้านสภาพแวดล้อมภายนอก (การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี) ด้านการให้ความร่วมมือในการปฏิบัติงาน ด้านวัตถุประสงค์ของนโยบาย ด้านมาตรการการควบคุมประเมินผล ด้านลักษณะของหน่วยงานที่นำนโยบายไปปฏิบัติ และด้านสมรรถนะขององค์การ ความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง 5 ด้าน เรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการพัฒนาคนและสังคม ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและส่งเสริมการท่องเที่ยว ด้านการส่งเสริมพัฒนาเกษตรกรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการพัฒนาองค์กรและพัฒนาการศึกษาท้องถิ่นและด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ด้านวัตถุประสงค์ของนโยบาย ควรกำหนดรายละเอียดให้สอดคล้องกันเพื่อง่ายต่อการนำไปใช้ปฏิบัติ สามารถแก้ปัญหาโดยมีการ

วางแผนระยะยาวเพื่อให้การทำงานเกิดประสิทธิภาพ และสามารถเลือกเครื่องมือที่เป็นทักษะวิศวกรสังคมได้อย่างเหมาะสม

1.2 ด้านหน่วยงานที่น่านับไปปฏิบัติ ควรมีการสื่อสารต่อองค์กรที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้นเพื่อทำความเข้าใจให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติงานตามนโยบายให้ความร่วมมือในการทำงาน และอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานให้กับวิศวกรสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชนมีมาตรฐานของการนำนโยบายไปปฏิบัติและควบคุมให้เป็นไปตามนโยบายของหน่วยงาน

1.3 ด้านการพัฒนาบุคลากรและสมรรถนะขององค์กร ควรสร้างหลักสูตรการศึกษาตามความสนใจของนักศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้โดยได้รับความร่วมมือจากบุคลากรในมหาวิทยาลัย โดยจัดให้มีการประเมินผลด้านความรู้ของบุคลากรของมหาวิทยาลัย ก่อนที่จะนำความรู้ที่ได้ไปถ่ายทอดต่อนักศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง โดยบุคลากรต้องผ่านการพัฒนาความสามารถเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาจากผู้มีความเชี่ยวชาญในด้านนั้นเป็นผู้ประเมินผลโดยตรงจะทำให้สามารถผลิตบัณฑิตที่มีทักษะวิศวกรสังคมได้อย่างแท้จริง

1.4 ด้านการพัฒนาสังคม ควรพัฒนาระบบการเรียนรู้โดยให้มีการสื่อสาร ประสานงานระหว่างองค์กรและประชาชนมากขึ้น เพื่อให้เกิดความพร้อม ความเข้าใจตรงกันและมีความชัดเจนมากขึ้น ควรร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่นให้มากขึ้น เพราะจะได้เกิดการพัฒนาที่ตรงจุดและเหมาะสมกับ

ความต้องการเฉพาะด้านมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรต่อยอดในด้านการสื่อสาร โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี มีการพัฒนาด้านการสื่อสารให้กับนักศึกษาโดยการสอนและการทำกิจกรรมของมหาวิทยาลัย ซึ่งการพัฒนาทักษะการสื่อสารสามารถเกิดความเข้าใจกันมากขึ้น

2.2 ควรต่อยอดในด้านวิศวกรสังคม ร่วมสร้างนวัตกรรมเพื่อสร้างความยั่งยืนแก่ชุมชนจากการนำองค์ความรู้หรือนวัตกรรมที่มีในมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีไปใช้ประโยชน์ต่อไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่อง การนำนโยบายการพัฒนาทักษะวิศวกรสังคมไปปฏิบัติศึกษาเฉพาะกรณีโครงการยุวชน มรส. สร้างชาติ ทำให้เกิดองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย เกี่ยวกับการนำนโยบายโครงการยุวชน มรส. สร้างชาติ สู่การเป็นบัณฑิตวิศวกรสังคมไปปฏิบัติ ปัจจัยที่มีผลกระทบในการนำนโยบายโครงการยุวชน มรส. สร้างชาติ สู่การเป็นบัณฑิตวิศวกรสังคมไปปฏิบัติ รวมทั้งปัญหาและข้อเสนอแนะในการนำนโยบายโครงการยุวชน มรส. สร้างชาติ สู่การเป็นบัณฑิตวิศวกรสังคมไปปฏิบัติ และเป็นแนวทางสำคัญในการนำนโยบายการสร้างวิศวกรสังคมของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จในอนาคต ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2563). สร้างนวัตกรรมทางการศึกษาด้วยการสร้างนวัตกรรมผลกระทบสู่ความยั่งยืน. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 7(1), 1-24.
- ณอมขวัญ อยู่สุข. (2563). การบริหารการพัฒนาชุมชนไทยในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ (IT). วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 5(3), 605-618.
- วนิดา เสร็จกิจ. (2563). การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในบริบทของการพัฒนาประเทศ. วารสาร เศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา, 8(1), 81-106.
- ศรินันท์ หล่อตระกูล และวัชรินทร์ สุทธิชัย. (2561). รูปแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติขององค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์. วารสาร สังคมศาสตร์ วิชาการ, 10(3), 9-25.
- สำนักงานปลัดกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2563). กรอบแนวทางการดำเนินการตามมาตรฐานกิจการนักศึกษา. กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.